CUVINTE DE ORIGINE RUSĂ ÎN OPERA LUI ION CREANGĂ

DE

ION MOISE

STUDENT LA FACULTATEA DE FILOLOGIE DIN LENINGRAD

Citind opera marelui scriitor moldovean Ion Creangă, luăm cunoştinţă de întrebuinţarea frecventă a unor cuvinte de origine rusă, a căror cunoaştere socotim că este foarte preţioasă pentru studiul legăturilor de limbă româno-ruse.

Astfel întâlnim în opera lui Creangă următoarele cuvinte de origine rusă:

— *ahotnică*, provenind din охотник, păstrează acelaşi sens «dornic de a îndeplini ceva», «amator de...»

«Doamne, măi femeie, Doamne, multă minte-ţi mai trebuie, zicea tata, văzând-o aşa de ahotnică pentru mine» (Amintiri din copilărie, Bibl. pentru toţi, 1952, p. 14).

— *deavolna*, din довольно, de asemenea păstrează acelaşi sens al adverbului de cantitate «destul».

«Slănină şi făină în pod este deavolna» (op. cit., p. 30).

— *cociorvă*, din кочерга «vătrai».

«Unde nu se ia hapsâna de nevasta lui Vasile Aniţei, cu cociorva aprinsă după noi; căci tocmai atunci trăgea focul, să deie colacii în cuptior» (op. cit., p. 34).

— *jordie*, în limba rusă жердь. E curios faptul că în limba rusă veche acest cuvânt se mai întâlneşte şi sub forma жердье, care e mult mai apropiată de forma din limba română. Dacă acest cuvânt a pătruns în limba română din rusa veche, atunci împrumutul lui are o vechime destul de mare (probabil înainte de secolul al XV-lea).

«Şi cum eram îngrijit, mă şi sileam să fac ce-oi face mai degrabă, iaca Mătuşa Marioara, c'o jordie în mână, la tulpina cireşului» (op. cit., p. 37).

— *a o paşli* — cuvânt deosebit de interesant prin provenienţa sa. Provine din timpul trecut, numărul plural al verbului пойти, adică din пошли (fonetic: paşli) «au plecat», care în limba rusă vorbită se întrebuinţează foarte des, dat fiind că îndeplineşte şi rolul imperativului (пошли! «să mergem!»;

BDD-A10184 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:32 UTC)

пошли вон! «ieşiţi afară!»). In limba română acest cuvânt capătă o nuanţă deosebită: «a fugi, a o întinde».

«Ba că chiar, că era să ne dăruieşti cu milă şi cu daruri împărăteşti, dacă nu te vedeam când ai paşlit-o, farmazoană ce eşti» (Harap Alb, Ed. Tineretului, 1952, p. 70).

— *motocel*, provine din cuvântul моток «ghem». În limba română, întrebuinţându-se mai mult în forma de diminutiv, acest cuvânt a căpătat sensul de «ciucure».

«La stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei» (Amintiri, pag. 27).

— *ciubote*, din чоботы «cizme ţărăneşti».

«De jucam până asudau podelele şi ne săreau talpele dela ciubote cu călcâie cu tot» (op. cit., pag. 59).

— *covrig*, din коврига «pâine de casă». În limba română cuvântul şi-a schimbat genul, trecând dela feminin la masculin, şi sensul. La Creangă întâlnim verbul *a se covrigi*, format în limba română.

«După ce ne-am pus de bine de rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului» (op. cit., p. 26).

— *holercă*, din горелка «specie de rachiu».

S'a apucat de chilit la ţuică şi holercă.

Acest cuvânt datează în limba română încă din secolul al XVI-lea, când îl întâlnim în Scrisoarea din Bender-Tighina (R. Piotrovski, Despre influenţa limbii ruse asupra limbii moldoveneşti, «Octombrie» nr. 2, martie — aprilie, Chişinău). Piotrovski socoteşte că *holercă* e cuvânt de origine rusă, dar e mai probabil că de origine ucraineană (горилка), deoarece *g* faringial ucrainean e mai aproape de *h* decât *g* exploziv rusesc.

— *sorcovăţ*, monedă (nu-i cunosc valoarea). E foarte posibil ca acest cuvânt să provină din сорок (patruzeci), numeral care sub această formă există numai în limba rusă.

«Lui dascălul Vasile a Vasilcăi plăteau numai câte un sorcovăţ pe lună» (op. cit., p. 76).

Legăturile de limbă româno-ruse, desigur, sânt mult mai accentuate în dialectul moldovenesc, aceasta deoarece relaţiile economice, culturale şi politice cu Rusia au fost mult mai strânse şi mai intense în Moldova decât în Muntenia. Dar multe cuvinte de origine rusă au pătruns prin intermediul dialectului moldovenesc şi în celelalte dialecte ale limbii române. În cazul de faţă e vorba de cuvântul *covrig*, *jordie* (se întâlneşte şi sub forma *jordie* şi *joardă*) şi *holercă*, care au circulaţie şi în Muntenia şi în Transilvania.

Din cuvintele de origine rusă întâlnite în opera lui Creangă, mai importante sunt *covrig* şi *ciubotă*, care s'au înrădăcinat în limba română şi formează familii de cuvinte.

Majoritatea cuvintelor de provenienţă rusă din scrierile lui Creangă aparţin vocabularului casnic ţărănesc (de ex. *cociorvă*, *motocel*, *ciubotă*, *holercă*,

BDD-A10184 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:32 UTC)

jordie). Astfel, ele sunt mărturia unor legături strânse, a unui contact puternic care a existat întotdeauna între poporul român şi rus. Despre acest contact vorbesc şi cuvinte ca *taburel* (în ruseşte табурет), *oghial* (одеяло), *mojic* (мужик), *niznai* (не знаю), care se întrebuinţează numai în expresia «a face pe niznaiul», *pitac* (пятак, fonetic: *pitak)*, expresia *a sta smirnă* (стоять смирно «a sta în poziţie de drepţi»). Cuvintele şi expresiile de acest gen ne dovedesc că în afară de legăturile oficiale dintre Principatele Române şi Rusia au mai existat şi legături neoficiale strânse, realizate direct de masele de jos, legături care se reflectă şi în limbă. Se ştie că relaţiile româno-ruse, formate şi cristalizate de-a-lungul veacurilor, s'au întărit mai mult în secolele XVII—XIX.

Astfel de cuvinte au pătruns în limba română pe cale orală, spre deosebire de cuvintele care au intrat pe calea scrisului şi care se întâlnesc într'o cantitate destul de mare la cronicarii moldoveni.

Din cele expuse până acum, putem trage o concluzie: în afară de influenţa rusă actuală, de influenţa rusă din trecut, care a pătruns pe calea scrisului, şi de neologismele care au intrat în limba noastră din alte limbi europene prin intermediul limbii ruse, mai există domeniul limbii populare, unde de asemenea se manifestă această influenţă. Din păcate, acest domeniu nu e studiat aproape deloc, deşi ar fi de un real folos în cunoaşterea completă a problemei influenţei ruse în limba română.

În studiul acestei probleme, deosebit de actuale, trebuie să se pornească dela teoria stalinistă despre limbă. În această privinţă, o importanţă deosebită o are teza lui I. V. Stalin despre caracterul schimbător al vocabularului şi despre caracterul relativ stabil al fondului principal de cuvinte.

Influenţa rusă a jucat şi, mai ales acum, joacă un rol important în desvoltarea limbii noastre, contribuind la îmbogăţirea şi varietatea mijloacelor ei de exprimare.

BDD-A10184 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:32 UTC)